

Szeged szabad királyi várost 1944. október 11-én szabadították fel a 2. Ukrán Front alakulatai. A teljesen pénz nélkül maradt város, a Vörös Hadsereg Parancsnoksága által már a kezdetben forgalomba hozott 1000 pengős pénzjegyek felváltására 5 millió pengő értékben 5, 10 és 20 pengős Városi váltópénz¹⁵ kibocsátását határozta el. Természetesen olyan formában, hogy mindig csak annyi szükségpénz kerülhet forgalomba, amennyi értékű Vörös Hadsereg Parancsnoksága által kiadott 1000 pengős pénzjegy van letétben a város pénztárában. Közben megjelentek a forgalomban a Vörös Hadsereg Parancsnokságának kisebb címletei is,⁽⁶⁾ de a debreceni Ideiglenes Nemzeti Kormány is kísérletezgetett államjegyek kibocsátásával, így az idő eljárt a szegedi szükségpénzjegyek kiadása felett, de a kormány sem engedélyezte a vele kezdetben vetélytársként fellépő Szegeden azok kinyomását, noha már teljesen előkészített állapotban voltak. Az 5 millióra tervezett szükségpénz mennyisége azonban arról is árulkodik, hogy Szeged nemcsak a váltási nehézségeket akarta megoldani azok kibocsátásával, hanem egyúttal általános tökehiányát is orvosolni kívánta ilyen formában. A szükségpénzjegyeket az Árpád Nyomda készítette volna el.

Szekszárd megyei várost a 3. Ukrán Front csapatai 1944. november 30-án szabadították fel. A város vezetősége 1945. január 31-i kelettel, 1945. december 31-ig beváltandó Utalványjegyeket bocsátott ki Senye Sándor polgármester és Gergely István számvetőségi főnök nyomtatott aláírásával. Valamennyi címleten a sorszámozás és az aláírók nevei vörössel vannak nyomva. A pénzjegyek a helyi nyomdában készültek el.

Szigetvár városát a 3. Ukrán Front alakulatai 1944. december 5-én szabadították fel. A Szigetvári Takarékpénztár 200 000 pengő értékben Pénztári elismervényeket bocsátott ki 1944. december 30-i keltezéssel és 1945. december 31-i beváltási kötelezettséggel. Az azonos (88 x 56 mm) méretben készített szükségpénzjegyeket a helybeli Kozári Ede Nyomda készítette. A lila színű cégbélyegző-lenyomattal ellátott pénzjegyeken két feketetintás saját kezű aláírás van. Az 50 pengős címletet a megtevesztésig hű módon hamisították, ezekből maradt meg a legtöbb példány.

★

Amint láttuk, a forgalomba került szükségpénzjegyek általában 1945. december 31-ig voltak visszaváltandók, erre az időpontra azonban az infláció már olyan méreteket öltött, hogy ezek a kis címletű (1 és 100 pengő közötti) pénzjegyek teljesen elértéktelenedtek. Az aprópénzhiány miatt — határidő előtt — nagyon keveset váltottak vissza, így csak nagyon kevés példányon láthatók az érvénytelenítést jelentő kerek lyukak.

Dr. Kupa Mihály

Emlékek a Víziváros történelmi napjaiból

Több mint másfél évtizede ajándékba kaptam egy 23 x 16 cm nagyságú füzetet, mely a budai Batthyány tér és környéke, valóban történelmi időszakát örökíti meg. A naplónak bevezető — 1962. április 15. keltezésű — emlékiratot azzal a meghagyással kaptam, hogy „majd alkalmas időben hozzam nyilvánosságra, ha akarom”. Ez az alkalmas idő most felszabadulásunk 40. évfordulója! A tintával irt füzet: „*Balás Ágoston v. rom. kath. sekrestyés visszaemlékezései. A szent Anna templom, és Buda Felsőviziváros plébánia területén megtörtént események 1944. okt. 10-től, 1945. április 1-ig.*” — bevezető címzést viseli.

A néhai sekrestyés valós eseményeket örökített meg. Helytörténeti adatok táraként kell értékelnünk írását, amelyből az árviz sújtotta templom, a plébánia és lakói megpróbáltatásai, a németek és nyilasok tettei, a felszabadulás órái, a szovjet katonák segítőkészsége, az újrainduló élet nehézsége elevenedik meg. A naplóból — nagy terjedelme miatt — csak a leglényesebbeket idézhetjük fel.

„*En a szent Anna templomba, a sekrestyés állást hirdetésből megpályáztam. Táviratilag behívtak és mivel Molnár László apát úr megfelelőnek talált, kijelentette, hogy az állást azonnal el kell foglalni.*” A naplóíró előzőleg Jobbágyi községben volt sekrestyés harangozó 21 éven át — ott is született — s apja után örökölte tisztét, melyet lakáshelyzete miatt adott fel, hogy családjának jobb körülményeket teremtsen. Így került a fővárosba, pár nappal a nyilas hatalomátvételtől.

„*A Pestre ill. Budára való beköltözés már akkor igen sok nehézségbe ütközött, mivel a front*

Szolnokról volt. Ami ruha és ágyneműt magunknak, én, feleségem és két lányom bírtunk, azt vittük magunkkal. A jobbágyi ismerősök mondták, de jó magunknak, hogy Budára mehelnek, ott nem lesz baj... Megkezdtem a szolgálatot, ami elég simán ment, de este 6 órakor be kellett zárni a templomot az elsőtétítés miatt, légiriadó esetén... óvóhelyre kellett menni... Reggeli órákban a szent misék, este pedig litániák voltak tartva, jöttek idegen papok szentbeszédet mondani, néhányszor Beresztóczy Miklós plébános úr is prédikált. Eljött az Adventi szent idő, a legkorábbi hajnali sz. misét Döbröcöni Kalazanczi atya, a Toldy Ferenc utcai rendházból jött elvégezni. Az ágyúzást még igen messziről lehetett hallani, és biztatott engem jókedvűen, hogy még nincs baj Balázs bácsi, még messze van a front. De ahogy közeledtünk karácsonyhoz, úgy közeledett az ágyú dörgés is. Ekkor mondta Döbröcöni atya, hogy most már komoly a helyzet. Karácsony szent estéjén vágódott be az első ágyú lövedék a Markovics Iván utcába, az úttest közepébe, el is mentünk megnézni, félig volt az aszfaltba betűrődve, de nem robbant... Az éjjeli mise megtartásáról szó sem lehetett, de karácsony napján még rendesen el lettek végezve a szent misék."

Mint hogy mind sűrűbbek lettek a lövések, a plébánia boltíves földszinti helyiségét nevezték ki óvóhelynek, s oda költöztek le, miután az anyakönyveket, egyházi ruhákat stb. biztonságba helyezték. — „Mivel sötét volt a helyiség, reggeltől este lefekvésig, gyertyával világítottunk.” — Az első aknabecsapódás után „... a templomba az ezüst orgonasípok a padlón hevertek, a légnyomás leszórtá, összeszedtem, és bevittem a sekrestyébe. Ez volt az első kár.”

„A templomba már Istentiszteletet nem tartottunk, hanem a Zsigmond tisz. úr, egy héten egyszer a mi óvóhelyünkön mondott szent misét, egy földszintet aszfaltal. A többi napokon különböző óvóhelyekre jártunk sz. misét szolgálni... Sajnos igen sokszor kellett temetni, én voltam akkor is a kántor. Udvarokon, tereken ásták a sírokat, többször félbe kellett szakítani a szertartást és befutni a kapu alá, mert a lövések oda is csapódtak” „Az óvóhelyünkön... az élelmiszerkészlettel is takarékoskodni kellett, mert senki sem tudta, hogy mikor lehet beszerezni újabb készletet. Néha a véletlen is segített egy kis élelemhez. A házmesteréhez megérkezett egy rokonuk, 30 év körüli szabadságos katona, névszerint Horváth László, aki nem tudott visszamenni a csapatához és átöltözött polgári ruhába, ez a fiatalember később súlyosabb időben, igen jó segítségem lett, jó kedélyű, bátor fiatalember volt. Mikor az akna a templom toronyba vágódott, 8—10 galamb hullott élettelenül a templom előtti térre, a Laci kiszaladt egy kosárral, összekapkodta a galambokat, behozta, s lett belőlük izletes galamb leves.”

„Kezdték a német katonák is beszivárogni az udvarra. Egy napon, behoztak egy szép egészséges fiatal lovat az udvarra, levágták és mi is kaptunk a lóhúsból és pár napig el voltunk látva élelemmel... Én láttam a kórus ablakából amint a Batthyány téren hevertek a dögölt lovak, egy házból kibújt egy ember, nagy kés a kezében, odament az elhullott lóhoz, és egy nagy darabot a combjából, bőrével együtt kivágott és szaladt vissza az óvóhelyre.”

„Azután jöttek a magyar katonák is a térre, a Dunaparton lövészárkot ástak, a Dunaparti vaskerítést bevonták kukorica szárral, egy tüzér üteg fölállított négy ágyút, Pest felé irányítva, úgy láttuk, harcra készülnek. A Duna felőli templomtoronyba — lánc adogatással, kézzel kézre vödörökben, homokot, cementet, habarcsot szállítottak föl, azt mondták, géppuska tésztet csinálnak a toronyba. Ettől már igen féltünk, mert ha a szovjet katonaság ezt megtudja, összelövöldözi a templomot, és akkor nekünk is végünk van. De nem lejezték be, és így nem is használták.”

„Veszélyt jelentett a számunkra az a vasúti teher szerelvény, ami a Dunaparti villamos vágányokon állt, rajta kis ágyúk, löszeres egyéb hadi anyaggal, eleinte löttek az ágyúkkal, később abba hagyták, de a szerelvényt a rakományával ott hagyták.” (Rövidesen ez okozta a környék legnagyobb tragédiáját!)

A ma szociális otthonként működő „... közeli Erzsébet kórházban is igen súlyos volt a helyzet. Jöttek az apácák gyertyát kérni, hogy operálhassanak az orvosok, és ők mondták, hogy mind több a beteg és sebesült, alig férnek a pincébe.”

„Egy napon, erős robbanásokat hallottunk a Duna felől, mikor elcsendesedett, fölmentünk az emeletre, kinéztünk az ablakon, hát szörnyű volt amit láttunk. A Margithid és a Lánchid be voltak szakadva a vízbe. A németek ezután átjárást csináltak a templomon, a Fő utcai ajtón és az udvar felőli ajtón jártak át, mert a Batthyány téren életveszélyes volt a közlekedés, a pesti oldalról már kézi tegyverekkel is löttek. A templom és a szent Anna utca túloldalát barrikáddal zárták el, golyófogónak építették, s ehhez a mi ágyunkat is kivitték a lakásunkból, oda is vészelt az ágy, nem találtuk meg soha.”

„Egyik este a Tiszt. úr azt mondja nekem: Balázs bácsi, baj van, tűz van, a kertben az épület tövében ég valami... Az Apát úr emeleti szobájának ablaka alatt, a faltövében, egy nagy halom vasúti teherkocsi deszkái égtek, s már a földszinti ablak homokládája is égett. Komoly és veszélyes volt a helyzet, mert egy kevés hó volt a kertben... Néhány veder vizet az ablakból lefelé öntögtünk a tűzre, és így a tűzveszély elmúlt. Úgy történt az egész, hogy a Dunaparti villamosvágányon veszteglő — otthagytott — szerelvény egyik kocsijába belevágott valami lövedék, és a robbanás égve oda dobta az épület tövébe. Szerencsénkre, addig míg ott dolgoztunk, nem észleltük, hogy valamely lövés közel járt volna hozzánk.”

„Az egyik napon, a német katonák egy nagy, cca. 200 literes hordót gurítottak be az udvar-

ra . . . A hordóban barack pálinka volt . . . Másnap bejött a plébániára egy legyőr, a Pestvidéki törvényszék épületéből, papot hívott, hogy menjen el temetni, mert egy kislíú meghalt. A Törvényszék melletti téren már meg volt ásva a sírocska, mellette a hevenyészett koporsóban a kis halott, amit annak rendje és módja szerint eltemettünk . . . Aznap este, az óvóhelyünkre — a raktárba — bejött egy társaság, lehetek vagy heten. Egy repülő magyar löhadnagy, lériak és nők, egy közülök tangóharmonikát is hozott, azzal a szándékkal, hogy majd ott jó mulatót rendeznek, a pálinka fogyasztásával. Egy kicsit már spiccesek voltak és igen hangosak. Mi, akik nem tartoztunk közéjük rosszat sejtettünk, hogy ha ezek berúgnak, nem jó vége lesz a mulatságnak. Már kezdtek egyre hangosabbak lenni, én főlálltam és lölszólitottam a társaságot, mint házmegbizott, hogy az Egyház területén nem lehet mulatságot tartani és távozzanak. Erre a magyar hadnagy felém jött, mondta: »Ki ez az ember? Hogy mer velünk így beszélni, lelövöm, mint egy kutyát.« Erre a feleségem közénk állt, és mondta neki, hogy ne itt virtuskodjon, hanem ha lövöldözni akar, menjen ki a Dunapartra, ott a lövészárok, és ott lövöldözhet. De csak tovább tenyegeztőtől, míg a Tisztelendő úr elhúzta onnan . . . és kezdtek kifelé menni.”

„Az a bizonyos legyőr mikor visszament a Törvényszék épületébe, az ott tanyázó nyilasoknak elmondta, hogy a sekrestyések bort palackoznak. Másnap két egyenruhás, géppisztolyos nyilas bejött az udvarba, és kérdezősködött, hol van a sekrestyés? . . . Mondják, hogy tudomásukra jutott, hogy itt a plébánián a papok nagy mennyiségű bort lárolnak, és aranyat is, nekem tudnom kell, hol van elrejtve, mutassam meg nekik, mert ők az egész le akarják looglalni. Én mondtam nekik, nem tudok semmiféle borról és aranyról, ami el volna rejtve, én csak a misebort kezelem.” — Parancsukra le kellett vezetni a pincébe a nyilasokat, s amikor a tisztelendő úr szólt nekik: ne vigyék el a sekrestyést nekem a sekrestyésre szükségem van. A nyilasok azt felelték, hogy nekik meg papokra nincs szükségük. A Tisztelendő úr, meg azt mondta nekik: »De még lehet papokra szükségük.«”

A belövések következtében a kriptába költöztek le a plébánia lakói. „Itt a kriptában már biztonságosabban éreztük magunkat, bár a helyzet mindinkább súlyosbodott. A front igen közel volt, a pesti Dunapart, és a Szabadság hegyen. Sok belövés érte a templomot és a plébánia épületét . . . A Tisztelendő úr és én azért folytattuk ténykedésünket . . . minden nap kimentünk sz. Misét szolgálni, és mindenütt nagy meghatottsággal fogadtak az óvóhelyeken. Volt egy nagy gondunk, az ostyá készletünk igen fogyott, mert minden óvóhelyen sokan akartak áldozni. Ezen ügy segítettünk, hogy négyfelé törtük, hogy több áldozónak jusson. Egy helyen, egy asszony azt mondja nekem, hogy ő református, de ő nagyon szeretne áldozni. Én mondtam neki, ha tisztá a lelkiismerete és nagyon óhajta, csak térdeljen le a többi áldozó közé, és áldozzon.”

„Egy napon, a dátumra nem emlékszem, januárba lehetett, meghívtak misézni a Vitéz utca és Fő utca, Dunapart közötti nagy házba . . . Két nap múlva, egy 16 év körüli fiú — aki szokott a sekrestyébe járni, mint ministráns — bejött hozzánk szomorúan, ő annak a háznak, a házmesterének a fia volt, s elmondotta, hogy nagy baj történt, az egész ház összeomlott, a Duna-parti villamos vágányokon veszteglő teher vonat szerelvényből egy vagy több löszeres kocsi fölrobbant, és légnymástól öszedett a ház, az óvóhelyen, akik lent voltak, mind betemette, csak ő maradt meg, mivel ő kint volt a folyosón, és a légnymás egy romhalmazra dobta, és csak kisebb ütődéseket szenvedett. Azután hallottuk, hogy tényleg mind odavesztek, akik bent voltak, nekik már véget ért a háború.”

Ez a tragédia megkívánta a pontosítást. Az esemény 1945. január elején történt. A Fő utca és Gyorskocsi utca között van a mai Bolgár Elek tér. A tér Duna-parti oldalán, a mai Fő u. 61. számú ház helyén álló ház — akkor Fő u. 59. és Vitéz u. 2. sarok — 1945. január 2-án felrobbant a löszeres vagonoktól. Sokan meghaltak — így Gulácsy Irén irónő —, közös sírjuk a Farkasréti temetőben van. A feliratot nemrég újrafestették.

A napló kiegészítéseként ide kíváncsok, a történelmi események ma is élő tanújának és részesének, a Szilágyi Dezső téri református egyház, közelmúltban 85. évét betöltött nyugalmazott lelkészének, Haypál Béla esperesnek emlékezése, aki 1982. május 26-án hozzám küldött levelében — többek között — a következőket írta erről az időszakról: „A háború alatt rendszeresen tartottam óvóhelyeken istentiszteleteket s a Vitéz utcai ház óvóhelyén is szolgáltam. Majd később valamennyi felekezet lelkészével együtt én is igehirdetést végeztem a Farkasréti temetőben, a Vitéz utcai ház lakóinak emlékére emelt síremléknél.”

A sekrestyés naplójában már megemlítette, hogy a Duna-parton a magyar tüzérek korábban ágyúkat állítottak fel. Pár hét múlva mindig nehezebbek lettek a napok. A németek két nagy gépágyút állítottak föl, az egyiket a Foncier ház mellett, a Batthyány téren a plébánia kerítés sarkánál, Pest felé irányozva. Sok löszert a plébánia lépcsőházában helyeztek el, egyenlőre a nagy ágyúkkal még nem lőttek, de egyéb tüzelések egyre sűrűbben váltották egymást, a szovjet katonák már a Margit körúton harcoltak, és a német halottakat egyre sűrűbben hozták — mindig este felé — a plébánia kertben eltemetni. Az Iskola utcai iskolában volt a kórházuk, onnan hozták teherautókon, 10-et, 15-öt egyszerre, és megkivánták, hogy a Tisztelendő úr szentelje be a halottakat és sírokat, rendes szertartással, és azt is megkivánták, hogy a halotti anyakönyvbé jegyezze be a Tisztelendő úr a halottak nevét, egyéb adatait . . . De ezenkívül minden nap hoztak polgári halottakat is eltemetni.”

„A belövésektől a templomban már majdnem minden ajtó tönkrement, és nem voltak cserepek a tetőn, csak a romok szaporodtak. Nehéz gondokban éltük át napjainkat a kriptában, mi lesz a sorsunk. Egy nap reggelén — erre a napra dátum szerint, pontosan emlékszem — 1945. február 10-e volt, ahogy kelünk föl fekhelyünkről, a feleségem a földön egy víztócsára lett figyelmes. De ahogy néztünk ide-oda, több helyen láttunk kisebb-nagyobb vízereket, sőt szemkátomást nagyobbodtak, és szaporodtak. A házmesterék már tudták mit jelent ez, a víz majdnem minden évben a Duna víz emelkedésekor, megszokta tölteni a templom alatti kriptákat, sőt még az udvart is. Föl is szólított a házmester mindannyiunkat, hogy azonnal lássunk hozzá a kiköltözéshez... Nagyon sietni kellett a kipakolással, mert a víz már ellepte a földet alattunk, mire mindent fölhorodtunk, már a hócipő szárán ment be a víz. Utolsónak a nagy tartály vizet hoztuk föl nagy nehezen, és mikor fölértünk vele a napfényre, a Tisztelendő úr bele nézett a vízbe, megjegyezte: Hát ezt a vizet láttuk mi tisztának odalent, ebből ittunk, főztünk és tisztálkodtunk és csak most látom, hogy csupa korom az egész víz.”

Rövidesen a fenti lakrészt is annyira elérte a víz, hogy a szekrények tetején ültek órákon át, és gyertyánál virrasztottak. Később Horváth Laci és a házmester „... csákánnyal vágják a falat, nem egészen vették ki a rácsot, csak annyira leszítették ki, hogy ki tudjunk bújni rajta”... „A csomagjainkat kiadogattuk az ablakon, utána kibújtunk mi is.” Eközben „... az utca sarkon, a Duna-parton működésbe kezdtek a német gépágyúk, lőttek szaporán Pest felé... A németek lőttek nagyon, úgy gondolom, hogy a lőszerkészletüket akarják elfogyasztani, ami föl volt halmozva, mert a lövöldözésnek nem volt semmi értelme, legfőképpen az, hogy Pest felől is a szovjet katonák visszahozták a tüzelést... De most újra tüzeltek a németek, a Focier ház sarkán a nagy gépágyú, fedezék nélkül rajta a német katonák, a ház sarok erkélyén a vezénylő altiszt, vezényelt »Fajer«, lőttek mint az örültek Pest felé.”

Az árviz következtében „... tele vízzel az egész templom, a bejárat felső lépcsőjéig, és a földtár terítőnek aljág. A nehéz padok, mint tutajok, úgy úsztak, sirmalmas látvány volt.”

Rövidesen „... német katonák is húzódtak be a folyosóra, ők már tudták, hogy körül vannak zárva. Amelyik német katona tudott civil ruhát szerezni, átöltözött, hogy ezeknek mi lett a sorsuk, nem tudjuk... Három nap múlva húzódtott, ill. apadt le a víz, de a templom alatti kripták még telve volt. Február 12-én értek a szovjet katonák a Mária térre, az utcai ablakból, a deszka résen láttam meg az első előre nyomuló szovjet csapatot, később láttam, hogy vagy 30 főből álló német katonacsoport, föl tartott kezekkel adják meg magukat. Pár óra múlva, már a házba is jöttek be szovjet katonák, németeket kerestek, mikor meglátták a sok kislányt, azt mondták: Skóla, skóla... Minden nap mentem a templomhoz, lapátot vittem a vállamon, jeleztem ezzel, hogy dolgozni megyek. A víz már leapadt, csak sár és iszap maradt a helyén.”

„Egy napon lejött az árvaházból az Apát úr is, Szombathelyi tisztelendő úrral. Ekkor látta meg a pusztulást, a kiteragetett vizesruhákat, a templomba a víz erejétől, a helyéről elsodort padokat, éppen akkoris, öt-hat szovjet katona jött be a templomba széjjel nézni, az Apát úr mondotta nekik szlovákul, hogy fogják meg a padokat és vigyék a helyükre, azok szépen engedelmeskedtek, meglögték hatan, és helyre rakták... Egyszer az Apát úr azt mondja nekem, hogy már lehetne a harangot is meghúzni. Megyek be a helységbe... és akkor látom, hogy a nagy harang három felé van törve. A legkisebb lélekváltság harang az jó volt, és azzal harangoztunk.”

„Végre annyira jutottunk, hogy el lehetett kezdeni az Isten-tiszteleteket. A környékbeli hívek, jöttek az ajtókat javítani, legalább az utca felőlleket, valahogy, ha kulcsra zárnai nem is, de a gerendákkal belülről be lehetett támasztani... A táplálék hiánya miatt igen lesoványodtunk, és az erőnk is fogyott. Mikor meghallottuk, hogy valahol Budafoknál, a Duna-parton hídart vertek a szovjet katonák, és azon, ha nehezen is át lehet jutni a pesti oldalra, elhatároztuk, hogy két lányunkat haza küldjük Jobbágyira, hogy kisebb lányunk hozzon valami élelmet onnan, a nagyobbik lányunk pedig maradjon ott, ne jöjjön vissza, mivel ő nemrég gyógyult föl súlyos betegségéből, nehogy a nélkülözés miatt visszakapja a betegséget... Budafokig mentek gyalog, ott átkeltek hajóhídon Csepelre, onnan szintén gyalog föl a Keleti pályaudvarra és onnan valahogyan eljutottak Jobbágyira. Apát úr megjegyezte: Balás, hogy volt magának bátorsága azt a két lányt elengedni, azon a veszélyes úton? Én feleltem: Apát úr kérem, lehet azt tőrni, mikor a lányok hoznak haza az árvaházból cca 10 deka kenyeret, leteszik az asztalra, nem merik megenni, hogy egye meg Apuka. De én sem nyúlok hozzá, hogy egyék meg ők, a lányok, és végre négyfelé vágjuk és úgy fogyasztjuk el közösen. Tessék mondani, meddig lehet azt bírni? És azt is közöltem az Apát úrral, ha a kisebbik lányom visszajön, és azt mondja, hogy van otthon búza, amiből kenyeret lehet sütni, akkor mindnyájan hazamegyünk, itt hagyjuk az állást.”

„Két hét múlva érkezett vissza az Etelka, a kisebbik lányom. Gizella az idősebb ottmaradt a jó ismerősöknél, Etelka hozott kenyeret... mondja, hogy fölment a padlásra, és úgy látta, hogy több mint három zsák búza lehetett, szerencsére nem vitte el senki. Erre megvizsgáltam, és mondom, na kedves családom, most már nem tart vissza semmi, húsvétot megvárjuk, azután megyünk, szerzünk valamiféle kocsit, húzzuk-toljuk és valahogy hazajutunk!”

Ez így is lett! Így indult meg újra az élet!

Dr. Kovássy Zoltán